

**ORGANIZATION OF INTEGRATED CLASSES IN MUSIC AND
NATURAL SCIENCES BASED ON INTERNATIONAL STUDIES****Abdurahimova Tillokhon Sirozhiddinovna****Music teacher of Andijan Shahar 32 secondary school, Andijan region****Abdurahmanova Muhayyo****Teacher of biology of Andijan Shahar 32 secondary school, Andijan region**

Annotation: in music lessons, the article describes the methods of work in which students generate the skills of saving, preserving and using natural resources wisely.

Keywords: education, problem education, heuristic education, educational technologies.

Xalqaro baholash dasturlari bo'yicha xalqaro tadqiqotlarda O'zbekiston Respublikasining ishtirok etishiga tayyorgarlik ko'rish bo'yicha «Yo'l xaritasi» ishlab chiqildi, unga ko'ra, o'quvchilarning yozma va nutq savodxonliklarini oshirish bo'yicha ilg'or milliy va xalqaro tajribalarni joriy etish; o'quvchilar mustaqil ta'lim olishlari uchun elektron shakldagi ta'limni rivojlantirish, unda o'qish, musiqa va tabiiy yo'nalishdagi fanlardan xalqaro tadqiqotlar bo'yicha savollar bazasini yaratish hamda boyitib borish; o'quvchilarning o'qish, musiqa va tabiiy yo'nalishdagi fanlardan xalqaro tadqiqotlarga tayyorgarlik ko'rish uchun mustaqil ta'limni joriy etish; xalqaro tadqiqotlarni amalga oshirish yuzasidan malakali o'qituvchi-trenerlar bilan hamkorlikda hududlarda o'quvlar tashkil etish kabilar belgilangan. Maktab musiqa va tabiiy fanlar ta'lim sifatining Xalqaro monitoringi (inglizcha – TIMSS – Trends in Mathematics and Science Study) - bu dastur bilan yutuqlarini baholash xalqaro uyushmasi tomonidan tashkillashtirilgan (IEA). Ushbu tadqiqot boshlang'ich ta'limning 4-sinf o'quvchilari va 8-sinf o'quvchilarini turli davlatlarda musiqa va tabiiy fanlar bilimlarining darajasi va sifatini solishtirishga hamda monitoringi

(inglizcha – TIMSS – Trends in Mathematics and Science Study) - bu dastur bilim yutuqlarini baholash xalqaro uyushmasi tomonidan tashkillangan (IEA). Ushbu tadqiqot boshlang'ich ta'limning 4-sinf o'quvchilari va 8-sinf o'quvchilarini turli davlatlarda musiqa va tabiiy fanlar bilimlarining darajasi va sifatini solishtirishga hamda milliy ta'lim tizimidagi farqlarni aniqlashga ko'maklashadi. Ushbu tadqiqot 4 yilda bir marta o'tkaziladi. Shu kunga qadar 6 marta o'tkazildi. 1995, 1999, 2003, 2007, 2011 va 2015 yillarda. 1995 yildan 3 marotaba (oxirgisi 2015 yilda) maktab bitiruvchilarining (Rossiyada 11-sinf, AQShda -12-sinf) yutuqlarini aniqlashni o'z ichiga olgan xolda kengaytirilgan tadqiqot ishlari (Advanced TIMSS) olib borildi. TIMSS xalqaro tadqiqotining asosiy vazifasi maktabning musiqa va tabiiy fanlar ta'limi sifatiga solishtirma baho berish. Har 4 yil davomida 4- va 8-sinf o'quvchilarining ta'lim yutuqlariga baho berib boriladi va shu bilan birga, nafaqat ularining bilim vako'nikmasi, balki ularning ushbu fanlarga bo'lgan munosabati, qiziqishi, hamda ta'limga bo'lgan motivatsiyasini solishtirishga imkon beradi. Tadqiqotning asosiy rejasi: 4 yil davomida 4-sinf o'quvchisi 8-sinfga yetgunga qadar uning musiqa va tabiiy fanlar bilimining natijalari kuzatib boriladi. Shu yo'sinda maktabning boshlang'ich va yuqori sinf o'quvchilarining bilim yutuqlarining monitoringi amalga oshiriladi. Boshlang'ich ta'limning ushbu maqsadlarini amalga oshirish maqsadida ta'limni tashkil etish va rivojlantirish qator, ta'limni insonparvarlashtirish, ijtimoiylashtirish, milliyashtirish, iqtidorni rag'batlantirish, ta'lim mazmunini uzviyligi va uzluksizligi tamoyillariga asoslanadi. Shu asosda boshlang'ich ta'lim faoliyat olib boradi. Barcha ta'lim sohalari qatori musiqa ta'lim sohasi va tabiiy fanlar ta'lim sohalari orasida integratsiyalash jarayonini amalga oshirish imkoniyatlari mavjuddir. bir o'quv predmetiga bir-biri va chegaradosh fanlarni yirik g'oyalari, omillar, xulosalarni

cheklab birlashtirishdadir. Masalan, musiqa kursining integrativligi uning algebraik, geometrik, arifmetik materialga tegishli dalil va nazariy xulosalarni o'z ichiga oladi. Boshlang'ich ta'limda integratsiyani amalga oshiruvchi bo'g'in vazifasini o'qituvchining o'zi amalga oshiradi. U bolalarning arifmetikaga, yozishga, tabiat ko'pgina boshlang'ich tushunchalarga va yana ko'pgina narsalarga o'rgatadi. Integratsiyani amalga oshirishning usullari yaxshi yoki yomon bo'lishi mumkin, muammoning mohiyati shundaki, usullarning birlaridan yuz o'girib, ikkinchisidan barcha darajalarida o'quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga oladigan integratsion ta'limni tashkil qilishdir. Boshlang'ich maktabda integratsiyani bir-biriga nisbatan yaqin fanlarni birlashtirish qurish maqsadga muvofiqdir. Juda muhim bo'lgan o'qish, yozish va sanoq ko'nikmalarini, tabiat haqidagi tasavvurni shakllantirish zarurati. Bu esa xuddi fanlarga bo'linib o'qitishni talab qiladiganga o'xshaydi. Lekin, musiqa, tabiat o'qishni o'qitishning an'anaviy tajribasi ham keng integratsion imkoniyatlar haqida dalolat beradi. Bunda o'qish fan sifatida o'z ichiga faqat badiiy matnlarni emas, tabiatshunoslik bo'yicha materiallarni, musiqa esa arifmetika, algebraik va geometrik materiallarni o'z ichiga oladi. Bunday integratsiya muhim ko'nikmalar hosil qilishga xalaqit bermasdan, aksincha ularni shakllantirishga kafolat beradi. Integratsiyalashgan darslardan maqsad, o'zi ishlayotgan olam haqida narsa va hodisalar orasidagi bog'liqlik, o'zaro yordam, moddiy va madaniyatning turli tumanligi haqida keng va eng asosiysi, insonning ichki (ma'naviy) va (ijtimoiy) dunyosi haqida, olamda hukm suruvchi qonunlar (tabiiy, ilmiy, tarixiy, axloqiy) haqida tushuncha berish. Asosiy urg'u faqat ma'lum bilimlarni egallashgagina emas, obrazli fikrlashni rivojlantirishga beriladi. Olamning umumiy ko'rinishini tovushlar, obrazlar, ranglar orqali tanishtiriladi, bola esa ham dunyosi ham o'zini o'rganuvchi,

tekshiruvchi o‘rniga qo‘yadi. Bunda kursning ta‘limiy kichik maktab o‘quvchilarining kurs bilan parallel ravishda asosiy fanlarni ham o‘rganishlariga hamda boshlang‘ich ta‘limda qulay sharoitlar yaratishga xizmat qiladi. Boshlang‘ich ta‘lim mazmuni o‘quvchilarni har tomonlama ruhiy rivojlanishga, ularda turli xil tafakkurni rivojlantirishga qaratilgan. Har bir o‘quv predmetini o‘rganish bolaning bolaning materialni anglash jarayonini, uni eslab qolishni, ta‘sirchanlikni faollashtiruvchi, tafakkurni, nutq va tasavvurni rivojlantiruvchi ruhiy diqqatni yaratishga imkon beradi. Ayniqsa, matematik jarayonida bir-biri bilan uzviy bog‘liq bo‘lgan tafakkurning turlarini rivojlantirish juda muhimdir. Tarbiyaga asoslangan tafakkur umumlashtirish va xulosalar uchun tirik mushohada, dastlabki ma‘lumotlarni yig‘ish vazifasini bajaradi. Predmetlararo aloqalarni amalga oshirish-integratsiya turlaridan biridir. Bola nutqini o‘stirish uchun tabiatshunoslik, o‘qish husnixat va musiqadan oydalanadi. Tabiat bilan tanishtiruvchi darslarda bu maqsadning tanlanishini quyidagicha tushuntirish mumkin: Bu holatda nutq o‘stirish erkin sharoitda, hozir o‘qilayotgan ob‘yektlarga bo‘lgan jonli qiziqish asosida o‘tadi. Tabiatshunoslik o‘qish, husnixat va musiqa nutq o‘stirish uchun katta imkoniyatlar yaratadi, ta‘kidlanganidek “...aql notinch sezgili idrok qilishdan aniq tushunchalarga ko‘tariladigan” manbadir. Bu tushunchalarni anglash esa nutq san‘ati bilan birga yuradi. Erkin tabiat obrazlari bolada mantiq bilan birga ta‘sirchanlikni ham rivojlantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Куйчиева М.А., Биология фанини ўқитишда фанлараро боғланишларнинг ўрни ва аҳамияти // Замонавий таълим илмий-амалий оммабоп журнал – Тошкент, 2019. №5(78) -Б. 34-37 б. (13.00.00; №10)

2. Куйчиева М.А., Табиий фанлар ўқитувчиларининг компетентлиги ва касбий лаёқатини ривожлантириш масалалари // Тошкент Давлат Педагогика Университети Илмий ахборотлари илмий-назарий журнал ISSN 2181-9580, 2021й, 1-сон. 53-57 б. (13.00.00;№5)
3. Куйчиева М.А., Use of Interdisciplinary Relationships In The Formation Of Competences In Biology Students // CONVERTER 2021 www.converter-magazine.info 485-489 б. (№10. ISSN:0010-8189)
4. Куйчиева М.А. // Organization of Experimental Works on the Development of Professional and Methodical Competence of Future Biology Teachers // Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching. Open Access, Peer Reviewed Journal. 2022. 5 February ISSN (E): 2795-739, 19-21b. (№7. SJIF; IF-8.115)
5. Куйчиева М.А., Д.Эшматова. Development of Professional and Methodical Competence of Future Biology Teachers in Extracurricular Activities // Web of Scientist: International Scientific Research Journal 2022. March 25 th,2022. ISSN:2776-0979, 113-117 б. (№12. SJIF;IF-7.565)